

EASTERN REVIEW 2012, t. 1

Андрій Горук

Україна у зовнішній політиці сполучених Штатів Америки (поч. 1990-х–поч. 2000-х рр.)

Найзначнішою історичною подією кінця XX століття став розпад великої комуністичної імперії – Радянського Союзу – та утворення нових незалежних держав, в тому числі й України. Це призвело до того, що геополітична ситуація характеризувалася певною невизначеністю, яка таїла у собі високу загрозу нестабільності, а також потенційну можливість виникнення не лише регіональних/локальних конфліктів, але й суперечностей глобального масштабу. Зважаючи на це, перед Україною, як і іншими колишніми радянськими республіками, поряд з численними внутрішніми проблемами постала ще одна – визначити свої геостратегічні орієнтири у новому світовому порядку.

Водночас, після поразки СРСР у „холодній війні” Сполучені Штати Америки фактично наблизилися до статусу єдиної наддержави. Занепад / розпад Радянського Союзу постав останнім кроком у швидкому піднесенні США, – основної і найсильнішої держави західної півкулі, – що перетворилася на єдину і, більше того, першу справді глобальну потугу.

Проблема українсько-американських відносин виходить далеко за межі відносин тільки двох держав. Стосуючись долі інших народів і держав, насамперед європейського регіону, вона з кожним разом здобуває усе більш виразний глобальний вимір. У цьому зв’язку, об’єктивна оцінка досягнутого рівня міжнародної взаємодії України і США дозволяє по-новому розставити геополітичні акценти у світі, підтвердити й зафіксувати факт істотної зміни геополітичного та геостратегічного становища обох держав, їхнього місця в нинішньому світовому порядку.

Українсько-американські міждержавні відносини протягом поч. 1990-х–поч. 2000-х рр. пройшли як через етапи зближення, коли йшлося про можливе стратегічне партнерство США й України, так і через політичні періоди, коли ворожість досягала такого рівня, що у Вашингтоні обговорювалася можливість застосування санкцій проти України.

Протягом років, які передували власне здобуттю Україною суверенітету, державна влада Сполучених Штатів надавала політичну підтримку руху за незалежність й демократію. Однак, провідним партнером у цьому регіоні для Америки залишалася Росія й ця обставина здебільшого визначала її зовнішній курс стосовно інших республік СРСР. Початкова позиція США відносно України визначалася тим, що з особистістю Президента Радянського Союзу Михайла Горбачова пов'язувалася політика реформ, яка проводилася в СРСР, і його підтримка з боку Заходу була одним з ключових факторів стабільності у світі й регіоні. Крім того, США й інші західні країни побоювалися, що розпад СРСР призведе до дестабілізації ситуації загалом в Європі.

Ця позиція чітко була виражена президентом США Джорджем Бушем на початку серпня 1991 року під час його візиту до Києва. Він заявив, що США будуть підтримувати свободу України, але не незалежність від СРСР. Сепаратистські тенденції, які вже мали місце в Україні, тодішній президент США назвав „самогубним націоналізмом”. Усього через три тижні після цього Україна оголосила про свій суверенітет. Під час візиту голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука до Вашингтону у вересні 1991 р. Президент Буш запропонував Україні участь в окремій програмі Корпусу Миру США замість очікуваної підтримки української незалежності.

Коли СРСР припинив існування в грудні 1991 року, Україні дістався третій за обсягом, після російського й американського, арсенал ядерної зброї у 8 тис. ядерних боеголовок. Він теж включав 176 стратегічних ядерних ракет (130 одиниць СС-19 й 46 одиниць СС-24) і близько 50 стратегічних бомбардувальників. Незважаючи на те, що у жовтні 1991 р. український парламент оголосив про бажання українського народу здобути неядерний статус, політика України відносно ядерної зброї, розміщеної на її території, була неясною. Було очевидно, що після розпаду СРСР політика США стосовно України повинна була змінитися. Президентів Джорджу Бушу радили визнати Україну з вимогою демонтажу ядерної зброї. Однак, така позиція у сукупності з недавнім застереженням про „самогубний націоналізм” могла здатися антиукраїнською. Тому, 25 грудня 1991 р. Сполучені Штати Америки офіційно визнали Україну й 2 січня 1992 р. встановили з нею дипломатичні відносини.

До 1992 року офіційний підхід США щодо України зводився до того, щоб використати будь-які можливі засоби для того, щоб переконати її відмовитися від ядерної зброї. Крім того, багато експертів вказують на тодішній „росієцентризм” американської політики, причиною якого була довга відсутність в Україні й інших колишніх радянських республік незалежності, а також концептуальний вакуум влади, котрий наступив після розпаду СРСР. Російська Федерація, крім того, виступала у той час безумовним лідером регіону, а президента Бориса Єльцина багато хто вважав справжнім демократом, на відміну від президента України Леоніда Кравчука, в якому, насамперед, бачили націоналіста, що прагнув прибрати до рук ядерну зброю.

Під час перших років українсько-американських відносин у військово-політичній сфері найбільша увага була прикута до питань, пов'язаних з ядерним роззброєнням. Позиція США в цьому напрямку була жорсткою і недвозначною. Водночас, Україна у питанні про ядерну зброю створила собі імідж ненадійного партнера і сприймалася в США як серйозна загроза режиму нерозповсюдження зброї масового знищення. Так, на будь-які її спроби розпочати розігрування ядерної карти слідувала пересторога про недопущення таких дій, як це трапилося на момент призупинення останньою вивозу тактичної ядерної зброї до Росії у березні 1992 р. Відновлення ж її вивозу стало прямим наслідком тиску з боку американської президентської адміністрації на тодішнього міністра оборони України К. Морозова під час його візиту до США (квітень 1992 р.).

Наприкінці 1991 – початку 1992 рр. склалися два крайніх крила в українській військово-політичній еліті, які умовно можна було класифікувати як „пацифістів” і „ядерників”. Перші закликали до ядерного роззброєння, до швидкого скорочення армії, яке нагадувало швидше повне роззброєння, до всеохоплюючої конверсії військово-промислового комплексу (ВПК). Це крило було сильним у Верховній Раді України, де націонал-демократи (особливо представники інтелігенції) зчиняли галас відносно миролюбності України, нагадували про Чорнобильську катастрофу, говорили гарні слова, а комуністи підтримували їх при голосуванні, щоб швидко перевезти ядерну зброю до Росії і, таким чином, вибити основні „козири” з рук „самостійників”. Хоча, прихильники без’ядерного статусу України були також і в урядових та військових колах. Вони, зокрема, посідали потужні позиції у міністерстві закордонних справ і були стурбовані тим, що Україна може опинитися в міжнародній ізоляції, а провідні західні держави займуть чітко антиукраїнські позиції, що негативно вплине на становище в Україні та за її межами.

Переконливі аргументи проти ядерної зброї висловлювалися і у військових колах, зокрема: 1) більшість заводів по виробництву ядерних боєзарядів знаходилися в Росії, а це значило, що всі ядерні боєзаряди, розташовані в Україні, потрібно було переправляти в РФ для проведення технічного обслуговування, заміни старих компонентів і т.п.; 2) хоча в Україні вироблялися всі складові частини міжконтинентальних балістичних ракет, її залежність у цій галузі від поставок комплектуючих з Росії досягала 40%; 3) також, виходячи з того, що всі рідиннопаливні ракети виготовлялися в Росії, їхнє технічне обслуговування та нагляд повинні були б здійснювати російські спеціалісти; 4) Україна не володіла системами бойового управління стратегічними ядерними силами, розташованими на її території; 5) Україна не мала всіх необхідних компонентів системи попередження про ракетний напад¹.

¹ „We/Мы”, Март 1993, No. 5, с. 4.

Крім того, серед прихильників цього погляду популярною була та точка зору, що відмова України від ядерної зброї сприятиме налагодженню її військового співробітництва із західними державами на антиросійській основі. Так, співробітник Центру оперативно-стратегічних досліджень Міністерства оборони України Е. Лисицин підкреслював, що Україна, яка здійснюватиме політику ядерного роззброєння, не буде потенційним суперником США і НАТО. Більше того, виходячи з протиріч між Росією й Україною, саме „остання і є (була) тією силою, яка може врівноважувати та обмежувати вплив Росії”².

Ще чіткіше на користь того, що Україна мала б стати без’ядерною державою, висловився професор Гарвардського університету Стівен Міллер, який виділив 8 аргументів на підтвердження своєї тези³: 1) спроба України перебрати виключний контроль над ядерними боезарядами може стати причиною збройної інтервенції Росії; 2) володіння стратегічною ядерною зброєю надасть Україні сумнівний статус держави, на яку будуть націлені ядерні ракети інших держав; 3) беручи до уваги майже повну відсутність матеріальної та інтелектуальної бази забезпечення ядерного арсеналу в Україні, її ядерний статус, а тому й безпека, впродовж тривалого часу залишатимуться під загрозою; 4) оскільки українська ядерна потужність поступається російській, можливі погрози Україні щодо застосування ядерної зброї становлять небезпечну для неї політику; 5) ядерна зброя сама по собі не розв’язує проблеми безпеки і не виключає потреби утримувати могутні збройні сили; 6) утримування ядерної зброї коштуватиме від 3 до 5 млрд. дол. щороку; 7) ядерний статус України підриває міжнародні договори щодо контролю над озброєннями; 8) її ядерний статус справлятиме негативний вплив на відносинами зі США та іншими державами Заходу, погіршить перспективи розширення економічних зв’язків, прямої допомоги, інвестицій тощо.

Ідеологом т.зв. „ядерників” в українському істеблішменті був генерал-майор В. Толубко, а основними представниками цього крила були військові. В. Толубко обґрунтував концепцію поступового ядерного роззброєння і навіть припускав можливість існування невеликого арсеналу ядерного стримування, який зможе компенсувати відставання держави в галузі використання ефективних звичайних озброєнь нового покоління і цим самим гарантувати безпеку України. При цьому, він намагався дивитися на проблему роззброєння всебічно, а не тільки крізь призму ядерного роззброєння. „Невже хтось ще має надію, – писав В. Толубко, – що від можливого агресора нас захистять американці, німці чи французи? Ні, ніхто не захоче воювати за інтереси України, піддаючи небезпеці свої власні інтереси”⁴. Навіть, якщо Росія

² А. Мошес, *Інтерв’ю в рамках аналітичної публікації „Рік після Харківських угод. Чи покращились українсько-російські відносини?”*, „День”, 10–11.06.2011, с. 3.

³ S. Miller, *The Case Against a Ukrainian Nuclear Deterrent*, „Foreign Affairs” 1993, Vol. 72, No. 3, с. 75–79.

⁴ „Россия”, 10–16.03.1993, No. 11, с. 5.

буде розглядатися як агресор, західна реакція буде не більшою ніж „сильне мовне засудження і, можливо, економічні санкції”⁵, так як, на думку дослідника Чарльза Гейзера, „Західна Європа повинна бути здатною захищати себе з більшою впевненістю, але не захищати країни Центральної Європи”⁶, не говорячи вже про Східну Європу. Застосовуючи тезу колишнього прем’єр-міністра Великої Британії М. Тетчер, що „війни обходять стороною саме сильні держави”, прихильники збереження ядерного статусу України пропонували політику, близьку до політики Франції, щоб провести повне роззброєння тоді, коли ядерні потенціали США і Росії не будуть загрожувати Україні.

Подібної точки зору дотримувалися і деякі зарубіжні політологи. Так, Джон Мерсхаймер вважав, що Україна повинна бути ядерною державою з наступних двох причин: 1) „оскільки це було б основою підтримання миру між Росією та Україною”, так як наявність ядерної зброї не дозволить Росії почати завоювання України; 2) передача української ядерної зброї Росії зробить її сильнішою, сама ж Україна буде жити у постійному страху, а США виявляться менш здатними врегулювати можливу кризу в українсько-російських відносинах⁷.

Поряд з цими двома протилежними поглядами стосовно ядерної зброї, помітну роль відігравало угруповання, яке дотримувалося „центристської” позиції щодо проблеми ядерної зброї. Основна ідея цього напрямку полягала в тому, що Україні слід в майбутньому стати без’ядерною державою, але за це вона повинна отримати максимум політичних та економічних поступок як з боку Заходу, так і з боку Росії. Саме ця група, до якої належав і Л. Кравчук, визначала офіційний підхід України до ядерної проблематики.

Наступним кроком ядерної політики України постав Указ президента Леоніда Кравчука, за яким „Міністерству оборони України підпорядковувалися всі військові формування, дислоковані на території України і не зазначені в статті 1 Указу Президента України від 12 грудня 1991 р”⁸.

Світове співтовариство було стурбоване подібними діями України. У результаті жорсткої протидії Росії і США українське керівництво змушене було піти на серйозні поступки. Так, 11 квітня 1992 р. укладено російсько-українську угоду стосовно тактичної ядерної зброї, якою передбачалося „відновити виведення тактичної ядерної зброї з території України до Російської Федерації”⁹.

⁵ T. Bukkwoll, *Ukraine and NATO. The Politics of Soft Cooperation*, „Security Dialogue” 1997, Vol. 28, No. 3, s. 367.

⁶ C. Glaser, *Why NATO is still Best?*, „International Security” 1993, Vol. 18, No. 1, c. 25

⁷ J. Mearsheimer, *The Case for a Ukrainian Nuclear Deterrent*, „Foreign Affairs” 1993, Vol. 72, No. 3, c. 50–51.

⁸ „Голос України”, 08.04.1992.

⁹ *Угода між Україною і Російською Федерацією про порядок переміщення ядерних боєприпасів з території України на центральні передзаводські бази РФ з метою їх*

Україна дотримувалася укладених угод, і на початку травня 1992 р. останній тактичний боезаряд залишив українську територію. Тоді ж, під час візиту до Сполучених Штатів, президент Л. Кравчук підтвердив намір України стати без'ядерною державою.

У квітні 1992 року Міністр оборони України Костянтин Морозов відвідав Вашингтон на запрошення тодішнього Міністра оборони США (а згодом – віце-президента) Р. Чейні. У травні 1992 р. також відбувся перший офіційний візит президента України Л. Кравчука до Вашингтона.

Однак, загалом впродовж 1992–1993 рр. відносини між двома державами були близькими до ворожих. У США обговорювалася можливість запровадження санкцій проти України на випадок незговірливості керівництва держави в ядерному питанні. У квітні 1993 р., під час візиту прем'єр-міністра Леоніда Кучми до США, американська сторона висловила незадоволеність позицією України з приводу ліквідації ядерної зброї на території держави, і переговори на вищому рівні не відбулися.

Важливим кроком для вирішення долі ядерної зброї колишнього СРСР стало підписання 23 травня 1992 року в Лісабоні представниками РФ, США, України, Казахстану та Білорусі додаткового протоколу до Договору СНО-1. Суть його полягала в наступному¹⁰:

1. Усі чотири держави – Росія, Україна, Білорусь і Казахстан – визнавались сторонами Договору СНО-1 і брали на себе зобов'язання, закладені в ньому;

2. Білорусь, Україна і Казахстан зобов'язувалися приєднатися до ДНЯЗ як без'ядерні держави в якомога коротший термін;

3. Цей протокол повинен був бути ратифікований разом з Договором СНО-2;

4. Підтверджувалось, що ядерна зброя колишнього СРСР „залишиться під безпечним, суворим і надійним контролем об'єднаного командування”.

Таким чином, у тексті документу було проігноровано два ключових питання: по-перше, не були зафіксовані які-небудь терміни. По-друге, не звернуто увагу на проблеми власності на ядерну зброю, механізми контролю та процедури її знищення.

Однак, Лісабонський протокол доповнено односторонніми заявами, в яких викладались позиції нових незалежних держав і брались деякі додаткові зобов'язання. Так, Україна заявила про намір знищити „ядерну зброю, включаючи стратегічні наступальні озброєння, розташовані на її території... впродовж семирічного періоду, передбаченого Договором СНО-2”¹¹. Разом

розукомплектування та знищення від 11 квітня 1992 р., Історико-архівне управління МЗС України, Фонд: Міжнародні договори, No. 104(1).

¹⁰ „We/Мы”, Mapт 1993, No. 5, No. 5, с. 4.

¹¹ Arms Control Today, June, 1992, с. 34–37.

з тим, українське керівництво знову вимагало, щоб знищення ядерних боєприпасів відбувалося під „надійним міжнародним контролем”¹².

Отже, Захід постав перед вибором – або вчинити тиск, як це сталося у питанні про українську тактичну ядерну зброю, або ж шукати компроміс з Україною. Цього разу було обрано другий варіант, який вже можна розглядати як свідчення небажання США погіршувати відносини з Україною навіть при тимчасовому збереженні нею ядерної зброї. Аналогічну позицію висловив відомий американський політолог З. Бжезинський у своїй роботі „Передчасне партнерство”, відзначивши, що однакове ставлення до Москви і Києва „вимагає визнання того факту, що незалежне існування України має важливіше значення в довготерміновому плані, ніж питання про те, в які встановлені строки Київ демонтує свій значний пострадянський ядерний арсенал”¹³.

У результаті активних консультацій між США та Україною, в період підготовки візитів президента Б. Клінтона до країн СНД (січень 1994 р.), вдалося узгодити принципові позиції. Було прийнято рішення, яке склалося не стільки під тиском Росії, скільки під впливом США, до президента яких як до арбітра апелювали керівники обох держав. Загалом, Росія отримала те, чого без успіху домогалася через двосторонні відносини з Україною – добила свого визнання як єдиної ядерної спадкоємниці колишнього Союзу РСР. 14 січня 1994 р. у Москві президенти трьох держав – України (Л. Кравчук), США (В. Дж. Клінтон) і Росії (Б. Єльцин) – підписали тристоронню заяву і додаток до неї „Про ліквідацію української ядерної зброї”. Серед пунктів цієї угоди особливо важливими були наступні¹⁴:

1) три президенти погодились із важливістю розвитку взаємовигідних всебічних відносин економічного співробітництва. У зв’язку з цим, вони вітали намір США надати допомогу Росії й Україні для підтримки формування ефективної ринкової економіки; 2) президенти визнали важливість компенсації Україні, Казахстану і Білорусі вартості збагаченого урану в ядерних боєприпасах, розташованих на їхніх територіях. Були вироблені домовленості щодо надання їм справедливої та своєчасної компенсації у зв’язку із вивезенням ядерних боєприпасів з їхніх територій до Росії з метою розукомплектування; 3) три президенти прийняли рішення щодо одночасних дій із вивозу ядерних боєприпасів з України і надання їй компенсацій у вигляді палива для АЕС; 4) президенти Єльцин і Клінтон інформували президента Кравчука про те, що Росія і США готові надати Україні гарантії безпеки, зокрема, як тільки Договір СНО-1 набере чинності й Україна стане учасницею ДНЯЗ, що не володіє ядерною зброєю; 5) президент Клінтон підтвердив

¹² Е. Лисицин, *Перед вибором. Про деякі аспекти ядерної політики України*, „Політика і час” 1993, No. 9, с. 29–34.

¹³ S. Miller, *The Case Against a Ukrainian Nuclear Deterrent*, „Foreign Affairs” 1993, Vol. 72, No. 3, с. 75–79.

¹⁴ „Россия”, 10–16.03.1993, No. 11, с. 5.

зобов'язання США надати технічну і матеріальну допомогу з метою безпечного й надійного демонтажу ядерних сил та збереження їхніх компонентів. США погодились надати Росії, Україні, Казахстану і Білорусі, згідно з програмою Нанна-Лугара, таку допомогу у розмірі майже 800 млн. доларів, з них як мінімум 175 млн. доларів – Україні.

Загалом, перші роки політики США щодо України характеризувався такими основними періодами: 1) погляд на Україну швидше як на частину СНД, а не суверенну державу (1991-1992 рр.); 2) ослаблення „проросійської” позиції в керівництві США (особливо, після парламентських виборів у грудні 1993 р.), пов'язане із погіршенням російсько-американських та покращенням українсько-американських відносин; 3) поступова зацікавленість США в українських справах (кінець 1993–1994 рр.).

Стан справ у позитивному для українсько-американських відносин напрямку почав змінюватися наприкінці 1993 року. У США експерти дійшли висновку, що незалежна Україна могла б стати важливою противагою зростаючому впливу Росії в регіоні. У той же час, Конгрес Сполучених Штатів Америки поступово почав переглядати свої позиції й приділяти більше уваги новим незалежним державам, які утворилися після розпаду СРСР. Значна роль у зміні іміджу України в США сталася завдяки діяльності американських організацій – представниць української діаспори. Українській діаспорі належала значна роль у формуванні американської „гуманітарної” політики щодо України. Багато американських українців надали значну ідеологічну і фінансову підтримку процесу здобуття Україною державного суверенітету. У той же час, „розстріл” російського парламенту в жовтні 1993 року показав, що Росія не стала надійним демократичним партнером для США.

Як тільки Україна відкрила шлях для кооперації із ядерних проблем, США почали відхід від „росієцентристської” позиції. На зміну їй прийшла політика „геополітичного плюралізму” президентської адміністрації Білла Клінтона. Починаючи з 1993 р. Посол з особливих доручень Струоб Телботт і Державний секретар Воррен Крістофер започаткували відвідини Києва з метою визначити межі нових партнерських відносин й обговорити розміри американської допомоги, зокрема, з метою вирішення проблем, пов'язаних з ядерною зброєю. До 1994 р. Україна стала третьою після Ізраїлю та Єгипту державою за обсягом одержуваної американської допомоги.

У січні 1994 р. було підписано американо-російсько-українську декларацію, в якій було зафіксовано те, що Україна переміщає всю ядерну зброю колишнього СРСР зі своєї території в обмін на гарантії безпеки. У листопаді 1994 р. Верховна Рада України ухвалила рішення щодо приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як держави з без'ядерним статусом. Від того часу розпочався „дружній” період американо-українських відносин.

У цьому сенсі, особливу увагу слід звернути на концептуальні підходи США до відносин з Україною в контексті розширення НАТО на Схід, яке

було важливим чинником безпеки на Європейському континенті. Воно становило суть другого етапу міждержавних відносин США й України протягом поч. 1990-х – поч. 2000-х рр.

Так, саме на рубежі цих двох етапів (1994 р.) поширилися заклики використати внутрішню ситуацію у Росії для посилення американських позицій в Європі та інших регіонах світу. Більше того, дана теза американських політиків стала основою стратегії розширення НАТО, досить стриманого ставлення Вашингтону до інтеграційних процесів у СНД і, в зв'язку з цим, чітко диференційованим підходом США до окремих держав Співдружності Незалежних Держав.

Українським політикам сподобалися заяви керівних осіб США, суть яких зводилася до того, що вони прагнуть бачити демократичну Росію, оточену іншими демократичними країнами, яка дозволяє іншим країнам виходити з-під її контролю і поважає їхню територіальну цілісність. Додав оптимізму і висновок, який робив відомий американський політолог А. Каратницький: „Суверенна і незалежна Україна – гарант миру та спокою в Європі»¹⁵. Однак, українському політичному істеблішменту потрібно було враховувати й інше: в американців великий досвід роздавати дари різними руками обом сторонам. Найяскравішим у цьому плані є власне приклад Близького Сходу. Можливо, виходячи з аналогій щодо розмірів території, українські політики вважали, що в українсько-російських відносинах Україна буде відігравати для Америки роль Ізраїлю? Важко сказати, але зрозуміло одне, що США далеко, а Росія під боком. Щодо місця України в структурі Європи, то про це неодноразово наголошувалося у Вашингтоні. Зокрема, американський аналітик З. Бжезінський запропонував по-новому підійти до взаємин з Україною, оскільки, „незважаючи на особливу чуттєвість Росії в українському питанні, широкий інтерес Заходу полягає у консолідації геополітичного плюралізму на території колишнього СРСР»¹⁶. Він також виступав за постійну підтримку „незалежності і територіальної цілісності” України з боку США¹⁷. У свою чергу, інший відомий дослідник Г. Кіссінджер бажав би „тримати на прив'язі прихований російський експансіонізм”, однак, при цьому не виключаючи Росії з нової світової системи¹⁸. Разом з тим, не зайвим буде підкреслити, що українські та російські інтереси враховувалися у Вашингтоні до того часу, доки вони мали „співпадати з глобальними інтересами США”¹⁹.

Подібний підхід Вашингтона не тільки не сприяв вирішенню багатьох суперечливих проблем, які виникали у відносинах між Україною і Росією,

¹⁵ *Скільки сценаріїв у майбутнього?*, „Політика і час” 1994, No. 6, с. 19.

¹⁶ *Скільки сценаріїв у майбутнього?*, „Політика і час” 1994, No. 6, с. 19.

¹⁷ Z. Brzezinski, *A Plan for Europe*, „Foreign Affairs” 1995, Vol. 74, No. 1, с. 38.

¹⁸ Z. Brzezinski, *The Premature Partnership*..., с. 80.

¹⁹ Z. Brzezinski, *The Premature Partnership*..., с. 80.

але й породжував нові, стимулюючи посилення націоналістичних настроїв у російському суспільстві, що, у свою чергу, викликало неспокій в Україні, пов'язаний з можливим розширенням великодержавних тенденцій в Росії.

У цьому контексті особливо актуальним постало питання розвитку взаємостосунків у трикутнику Україна-Росія-НАТО (виходячи з лідерства США у цій організації). Як же виглядали основні варіанти еволюції російсько-українських взаємин крізь призму розширення НАТО? На наш погляд, їх було три: 1) ні Росія, ні Україна не вступають до НАТО; 2) Україна стає членом організації, а Росія продовжує триматися осторонь; 3) обидві держави одночасно приймають до складу Північноатлантичного альянсу. Зупинимося детальніше на кожному з них.

Перший з варіантів цілком ймовірний, оскільки ані Росія, ані Україна не володіли на той час реальними можливостями і не перебували в умовах, які сприяли б приєднанню до НАТО.

По-перше, держави внутрішньо не були готовими до цього ані з точки зору демократизму політичних систем, ані з огляду на їхнє економічне становище, оскільки базовими показниками приєднання до НАТО залишалися „демократичність держави” і „відкрита ринкова економіка”²⁰.

По-друге, претензії РФ на лідерство не тільки в регіональному, але й у світовому вимірі²¹, – несумісні з реальним лідерством США, які „диктували свою волю іншим членам альянсу і підтримували у ньому дисципліну та єдність”²².

По-третє, вступ РФ до НАТО унеможливлювало її реальне лідерство в системі колективної безпеки СНД, яку можна було розглядати як контрзахід проти розширення НАТО.

По-четверте, „відсутність загальнонаціонального консенсусу щодо входу України до структур НАТО”. Так, за даними опитування Фонду „Демократичні ініціативи”, проведеного у січні 1997 р., на запитання „Чи треба Україні ставати членом НАТО?” 19% респондентів відповіли „так, і негайно”; 19% – „так, але згодом”; 21% – „ні” і 42% – „не визначилися”²³. Позиція українських експертів була дещо відмінна від їхніх російських колег, які категорично виступали проти розширення НАТО. Результати експертизи, проведеної Українським центром досліджень миру, конверсії і конфліктних ситуацій у Києві в березні, червні і вересні 1997 р. свідчили, що 51% експертів – це прихильники вступу до НАТО. Друга група – прихильники позаблокового або нейтрального статусу (37%). Інші ж орієнтації не набрали і 10%.

²⁰ „Час-Тайм”, 14.06.1996, с. 3.

²¹ „Финансовая Украина”, 06.08.1996, с. 7.

²² Є. Камінський, *На терезах європейської стабільності*, „Політика і час” 1996, No. 2, с. 26.

²³ П. Кирпенко, *Лінія поділу на нових рубежах*, „Політика і час” 1996, No. 7, с. 37–38.

Наприклад, „вступ України до військового союзу країн СНД як альтернативу вступу до НАТО” підтримали 7% експертів, а „вступ до НАТО разом з країнами СНД” – 5%²⁴. Отже, результати опитування громадської думки в Україні свідчили, що політична верхівка більше, аніж електорат, орієнтувалася на перспективу вступу до НАТО.

Другий варіант – за яким двері НАТО будуть відкритими для України та закритими для Росії – виглядав неприйнятним з кількох інших причин.

По-перше, тому, що вступ України до НАТО без РФ підкреслив би ізоляцію останньої від Європи, а це, у свою чергу, загострило б загальну ситуацію в світі. На думку відомого у Росії фахівця з проблем європейської безпеки та політики Росії щодо європейських держав, професора Інституту США і Канади РАН Ю. Давидова „вікно, відкрите Петром Великим та розширене його наступниками, знову майже зачинене... Спільні кордони зі Східною Європою зникли, гальмуючи розвиток безпосередніх відносин; у такий спосіб Україна, Білорусь, Молдова і Балтійські держави завжди стоятимуть між нами”²⁵. Крім того, співробітник Національного інституту стратегічних досліджень О. Крамаревський вважав, що „без залучення РФ нову систему безпеки в Європі побудувати не можна”²⁶.

По-друге, Росія для України була провідним партнером в усіх сферах і відкритість НАТО лише для України повинна була негативно позначитися на українсько-російських відносинах. Виходячи з цього, ігнорування згаданої обставини вважалося неприпустимим.

По-третє, Україна мусила розуміти, що, якщо б вона вступила до НАТО, то, за словами одного з відомих російських військових експертів, генерала Г. Дмитрієва, „миттєво потрапила б до переліку цілей російських стратегічних ядерних сил з усіма можливими наслідками”²⁷.

По-четверте, вступ України до НАТО без Росії міг спричинити ускладнення політичного становища в країні шляхом зростання внутрішнього протиробства політичних сил.

По-п’яте, подібний розвиток подій мав би призвести до посилення тиску з боку Росії на Україну з метою дестабілізації її внутрішнього становища.

Останній варіант – вступ РФ і України до НАТО – можна охарактеризувати як найбільш вигідний для України перебіг подій, але теж малоймовірний, принаймні в наступні 15–20 років.

²⁴ В. Дашичев, *Национальные интересы России и Украины в свете экспансии НАТО на Восток*, *Российско-украинские отношения: преемственность и развитие: Материалы международной конференции*, „Круглый стол российских и украинских ученых”, 23–24 мая 1996, Одесса, с. 49.

²⁵ *Політичний портрет України*, „Бюлетень Фонду »Демократичні ініціативи«” 1997, No. 18, с. 111.

²⁶ О. Крамаревський, *І мінуси, і плюси*, „Політика і час” 1996, No. 7, с. 30

²⁷ В. Будкін, О. Парахонська, О. Потехін, *Зовнішньополітичні орієнтації як чинник політичної боротьби в Україні*, „Політична думка” 1997, No. 3, с. 96.

По-перше, деякі аналітики вважали, що в „НАТО ніколи не буде Росії... оскільки тоді організація втратить свій сенс”²⁸.

По-друге, прохання Росії прийняти її до Північноатлантичного блоку носило б морально-психологічний аспект і свідчило б підтвердженням тези про поразку Росії в „холодній війні”, що могло б стати „суто емоційним, а не раціональним підходом”²⁹.

По-третє, саме прохання про прийом до НАТО викликало б ускладнення між Росією та її південними сусідами і призвело б до „кризи російсько-китайських відносин”³⁰.

Отже, курс Сполучених Штатів Америки щодо України визначався в першу чергу тим, що, за певних обставин, вона могла відігравати роль сили, яка нейтралізувала б вплив Росії на європейській частині пострадянського простору. Особливо характерно це почало виявлятися у 1994-1995 рр., коли, разом з відмовою від пріоритетного розвитку відносин з Росією, відбулося деяке підвищення уваги до України в зовнішній політиці США. Їй почали надавати підтримку та допомогу у тих сферах, де інтереси України вступали у суперечність з російськими, а сама політика Сполучених Штатів була спрямована на ще більший відрив України від Росії, особливо в сфері безпеки. Однак, незважаючи на деякі негативні тенденції щодо американо-російсько-українського співробітництва, в реальній політиці поступово брав гору прагматичний підхід до розвитку цих відносин. А сам американський чинник в трикутнику міжнародних відносин Росія-США-Україна міг відіграти важливу стабілізуючу роль як в українсько-російських взаєминах, так і в загальноєвропейській системі безпеки.

У 1994 р. на самміті держав „Великої сімки” у Вінніпезі (Канада) обговорювалися питання забезпечення реформ в Україні й виявлено підтримку прозахідному напрямку поступу України. Наступного року її прийнято до Ради Європи й одночасно з нею укладено Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом. Також, у 1995 р. на самміті НАТО у Мадриді було підписано Хартію про особливе партнерство між НАТО й Україною. Президент Білл Клінтон надалі відвідував Київ двічі – у 1994 й 1995 рр.

У 1996 р. була створена американо-українська комісія Гор-Кучма (названа за прізвищами віце-президента Сполучених Штатів й президента України). У такий спосіб підвищено статус рішень з питань двостороннього співробітництва й рівень координації у таких сферах, як безпека, економіка, екологія, права людини. По кожному з наведених напрямів була створена двостороння комісія. Комісія з безпеки \ Security Committee, зокрема, визначала своїми

²⁸ И. Максимычев, *К каким берегам плывёт Европа*, „Международная жизнь” 1997, №. 10, с. 29.

²⁹ Цит. за: Є. Камінський, *На терезах...*, с. 27.

³⁰ „Московские новости”, 21.11.1993, с. 4.

завданнями забезпечення зовнішньої безпеки шляхом посилення Збройних сил України, інтеграцію України до європейських і трансатлантичних структур, забезпечення військово-технічного співробітництва й конверсії оборонної промисловості.

До початку 1997 р. відносини між Україною й США досягли такого рівня, коли почало йтися про можливість стратегічного партнерства. Однак, українсько-американська стратегічна лінія була виражена недостатньо чітко. Г. Удовенко, будучи керівником зовнішньополітичного відомства України, виступаючи перед слухачами Дипломатичної академії при МЗС, визначив вже традиційні стратегічні пріоритети зовнішньої політики України: „...інтеграція в європейські структури; поглиблення трансатлантичного співробітництва; співробітництво з розвиненими державами світу („сімка”, країни Західної Європи), з РФ й іншими країнами СНД; співробітництво з країнами Центрально-Східної Європи і країнами Латинської Америки, Близького і Середнього Сходу, Африки й Азійсько-Тихоокеанського регіону; діяльність у міжнародних організаціях...”. Таким чином, пріоритетними напрямками було названо майже всі країни й регіони світу. На жаль, концентрація зусиль у сфері зовнішньої політики відразу на всіх напрямках неможлива, і Україна, втім як і будь-яка інша держава, мала обмежені можливості, тим більше з огляду на всі існуючі для неї у другій половині 1990-х рр. проблеми. У згаданій вище тезі про пріоритети зовнішньої політики якось втрапилася стратегічна лінія з напрямом на США, яка виявилася соромливо схованою у фразі відносно трансатлантичного співробітництва. За такою фразою могли ховатися, – поряд з бажанням розвивати реальне співробітництво, – і невизначеність у намірах, і непевність у можливостях. І ці невизначеність і непевність, а поряд з ними, на жаль, і непрофесіоналізм, найбільш наочно виявили себе у тактичних прорахунках України відносно США. Створення ж чіткого подання щодо українсько-американських відносин мало за потребу усвідомлення змісту поняття „стратегічне партнерство”.

Зрозуміло, що відносини стратегічного рівня – це відносини, від результатів яких залежить, чи досягають партнери відповідних стратегічних цілей. Якщо це так, то можна говорити про несиметричність стратегічного партнерства України й США другої половини 1990-х рр. Для з’ясування причин цього явища розглянемо національні інтереси України й США.

У переважній більшості напрямів ці інтереси в європейському регіоні збігалися або ж не суперечили один іншому (на відміну від ситуації з національними інтересами РФ). Це стосувалося й питань, пов’язаних з можливістю формування у регіоні геополітичної структури, опозиційної євроатлантичному співтовариству, і питань, пов’язаних з розширенням НАТО та структурою загальної системи європейської безпеки, і потенційних коридорів транспортування каспійської нафти, і геополітичних орієнтацій України. Саме інтереси, які збігаються, могли бути основою українсько-американського стратегічного партнерства.

Проте, мало місце й принципове розходження у підходах. Україна розглядала США як основного партнера у зусиллях інтегруватися в європейські економічні й політичні структури та структури безпеки. Для Сполучених Штатів Україна, натомість, була лише одним з інструментів у великій геополітичній грі з РФ.

Серед аналітиків України, і не лише України, популярною тоді була теза, що зближення України й США відбуватиметься тільки тоді, якщо відносини РФ і США погіршуватимуться, і навпаки. Разом з тим, можна було й заперечувати проти цього.

Водночас, США за президентства Б. Клінтона стали єдиною у світі державою, реально здатною здійснювати багатобічний прямий і непрямий (через міжнародні організації, Європу, Японію, навіть РФ) вплив на Україну. Цілком логічно припустити, що стратегічне партнерство з такою світовою силою мало стати пріоритетом номер один у зовнішній політиці Української держави. І завдяки унікальним можливостям та ролі США першорядність трансатлантичного пріоритету не тільки не мала формувати протиріччя генеральній лінії України на проведення „сильної” регіональної політики, але й повинна була їй сприяти.

У геополітичному плані Україна могла визначитися як гравець на боці США в Європі. Проте, це зовсім не виключало необхідності підтримки й всебічного розвитку взаємовигідних відносин з РФ. Переслідуючи у відносинах з Росією інтереси зміцнення внутрішнього становища, не слід було забувати про зворотний вплив українсько-російських відносин (і самого факту існування України як незалежної держави) на процеси в РФ.

Україна стала справді життєво важливим фактором формування нової геополітичної структури на території колишнього СРСР. РФ розуміла це й активно намагалася перетягнути Україну на свій бік. І що найважливіше, перегравала в цьому США, які завжди спізнювалися. Поки США обговорювали питання про заморожування допомоги Україні і сприяли блокуванню нових міжнародних кредитів, Росія активно й систематично нарощувала присутність в Україні й намагалася встановити прямий або ж непрямий контроль над всіма стратегічно важливими підприємствами і сферами виробництва. Причому, навіть там, де це було для неї економічно збитковим. Згадане стосувалося і нафтогазових транспортних магістралей, і стратегічно важливих об'єктів промислового виробництва, і ключових об'єктів військово-промислового комплексу. Підсилювався тиск РФ з метою втягнення України у тісне військово-технічне співробітництво з країнами Ташкентського пакту. Особливо тривожними були цілеспрямовані спроби проникнення РФ в інформаційний простір України. На певному етапі ці процеси могли набути незворотного характеру.

В „українській” ж політиці адміністрації Б. Клінтона сформувалося явне протиріччя щодо базисних критеріїв, відповідно до яких могли бути оцінені

дії українського партнера: або Україна повинна мала бути сприйнята як геополітично важлива держава і стратегічний партнер США безвідносно до всіх інших аспектів, або ж відносини з Україною повинні були будуватися залежно від її внутрішньої політики в сферах економічних реформ, прав людини, корупції тощо. Очевидно, що другий підхід на тому етапі явно почав превалювати й негативно вплинув на двосторонні міждержавні відносини.

Навесні 1999 р. під час офіційного візиту президента України Леоніда Кучми до США, віце-президент Альберт Гор назвав необхідні умови, які сприятливо вплинули б на відносини між двома державами: боротьба з корупцією на верхніх рівнях української державної бюрократії, проведення ефективних економічних реформ і прозорих демократичних президентських виборів восени 1999 р. Пізніше такий підхід почав домінувати в американській політиці відносно України. У той самий час, на відміну від економічних відносин, відносини у сфері безпеки залишалися стабільними: Міністерство оборони України було одним з найактивніших учасників американо-українських відносин.

У грудні 1999 р., після обрання Л. Кучми на другий президентський строк, пролунало попередження з вуст Строуба Телботта: „Президент Кучма знає, що перші кілька місяців його нового строку будуть визначальними для формування впевненості у міжнародних інвесторів і кредиторів, а також у його власного народу. Він пообіцяв здійснити значні кроки в царині адміністративної реформи і приватизації...”. Також було сказано, що „співробітництво з НАТО повинно стати одним з провідних напрямів в українській зовнішній політиці”.

Отже, порівняно з попереднім періодом в політиці США щодо України відбулися певні зміни: 1) зростання підтримки української позиції в її двосторонніх відносинах з Росією з боку впливових політиків США, які не займали офіційних посад; 2) відмова від визнання України як джерела нестабільності в Європі, налагодження перших контактів у різних сферах діяльності; 3) поступове прийняття сторони України в тих питаннях, де у неї виникали суперечності з Росією; 4) бажання не допустити зближення України з Росією шляхом створення видимості підключення України до діяльності західних структур.

Незважаючи на досить негативне тло двосторонніх відносин на межі століть, адміністрація нового президента Джорджа Буша, обраного у 2000 р., від початку своєї роботи вчинила низку спроб вплинути на внутрішню політику України й вирішити проблеми американо-українських відносин. Після тривалої паузи, впродовж літа 2001 р. Україну один за одним відвідали відразу три високопоставлених представники американської адміністрації – Міністр оборони Дональд Рамсфельд, Радник з питань національної безпеки Кондоліза Райс і Державний секретар Колін Пауелл. У цей само період також були активізовані відносини України з НАТО.

Водночас, уряд президента Дж. Буша, визначаючи як фундамент своєї зовнішньої політики геополітичну оцінку важливості кожної держави, не мав наміру забувати про Україну. Ключовою фразою до розуміння цього став вислів президента США у Варшаві: „Європа, яку ми будемо, повинна містити в собі Україну – країну, котра сьогодні переживає травматичний перехідний процес. У Києві говорять про те, що подальша доля України пов’язана з Європою. Якщо Україна дійсно прагне до цього, ми повинні піти їй назустріч. Ми повинні простягнути руку допомоги Україні, як це вже рішуче зробила Польща”³¹.

У кількох висловлених пропозиціях – квінтесенція американської зовнішньополітичної стратегії і тактики. США хотіли бачити Україну в Європі; це покликано підкреслити прагнення Сполучених Штатів утримати Київ від євроазійського розвитку, на який приречена Україна в складі якщо не російсько-білоруського союзу, то СНД. Там само вказано на першорядну умову євроінтеграції: волю і зусилля самих українців. Третій момент, мабуть, варто віднести до переліку методики досягнення поставленої мети – це взаємини Польщі й України. У Варшаві багато хто відзначив підкреслену увагу, приділену Дж. Бушем українській темі. Небайдужими залишилися експерти й до наступної після візиту президента США зустрічі Л. Кучми й О. Квашневського. Протягом двох годин президенти спілкувалися сам на сам і багато хто припускав, що президент Польщі виконував певну посередницьку місію, роз’яснюючи українському колезі, що Україні наданий дуже вигідний шанс.

Разом з тим, у 2001–2002 рр. основні напрями розвитку американо-українських відносин у Вашингтоні були намічені, але офіційно все ще не затверджені. Векторів було два. Перший – прагматичний. Він полягав у тому, щоб, не беручи до уваги внутрішні українські проблеми з демократією, реформами та свободою слова, співробітництво між Києвом і Вашингтоном було досить тісним і енергійним. Другий вектор – демократичний, який полягав у тому, що, незважаючи на співробітництво, офіційний Київ мав бути підданий критиці за проблеми з демократією, реформами та свободою слова. Вашингтон вважав, що в такий спосіб він не втратить Україну. Схоже, при цьому ніхто не враховував психологію українського керівництва, котре будь-які компроміси вважало слабкістю, будь-які поступки – власною перемогою.

Проте, прагматична необхідність збереження партнерських відносин з Києвом визначалася також низкою факторів. По-перше, геополітичних, по-друге – економічних. І в цій ситуації не варто було забувати про інтереси США до Азовського і Чорноморського шельфів, нафтопроводу Одеса-Броди і, якщо вийде, транзитного газопроводу. Обленерго, а також збережені розвинуті

³¹ І. Максимычев, *К какому берегу плывёт Европа*, „Международная жизнь” 1997, № 10, с. 29.

ракетні технології теж становили прискіпливий інтерес для американських партнерів. У цьому контексті передбачалося, що боротьба за Україну може набути не лише принципово політичного, але й економічного наповнення.

Нарешті, третім фактором під час першого терміну перебування Дж. Буша при владі була вимушеність збереження відносин з колишньою українською владою в особі Л. Кучми, тому що на той час у Вашингтоні не бачили її альтернативи. Безумовно, в Америці існувало чимало впливових груп, які мали намір з симпатією поставитися до інших українських політиків. Одна із цих груп, досить близька до демократів, вважала, що майбутнє України пов'язане з групою СДПУ(о) і Віктором Медведчуком. Просуватися на американський ринок соціал-демократам допомагали лобістське піар-агентство „Апко” і досить серйозні зв'язки у впливових єврейських організаціях.

Кілька інших груп, – як і раніше, – з симпатією ставилися до Віктора Ющенка, однак, його оточення все більше заповнювала собою діаспора, представлена переважно не тими, хто готовий допомагати, а тими, хто готовий на Ющенку заробити.

На початку ХХІ ст. у США з'явилися також досить амбіційні сили, які зацікавилися Тимошенко і стежили за її діяльністю. Однак, протягом 2001–2002 рр. усі комерційні фанклуби Сполучених Штатів зрозуміли, що Л. Кучма сильніший за всіх їхніх обранців, і тому, в першу чергу, вели діалог з ним³².

„Республіканський” уряд США вивчав Україну. При цьому не варто скидати з рахунку те, що в адміністрації президента Дж. Буша були фахівці, які вже давно займалися Україною. До них можна було віднести заступника держсекретаря Полу Добрянськи, а також Стівена Пайфера – экс-посла США в Україні, а пізніше – дипломата, у чію компетенцію входило вивчення україно-молдово-білорусо-російського напрямку.

Однак, їхнє певне невдоволення викликала зовнішньополітична доктрина України під час президентства Л. Кучми, котра характеризувалася „багатовекторністю”, оскільки стратегічними партнерами України протягом її незалежності були проголошені близько 20 держав світу. Часто зовнішньополітичні кроки виглядали взаємовиключними. Повна підтримка дій НАТО у Косові в 1999 р., кроки з розширення військового співробітництва зі структурами НАТО, участь українських військових в антиіракській коаліції чергувалися з діями, які викликали здивування у США та Європі.

Крім того, на думку Марка Медіша, який під час каденцій Б. Клінтона очолював відділ у справах Росії, України і країн Євразії в Раді національної безпеки США, адміністрація Клінтона була надто зосереджена на Україні у 1990-х рр., розглядаючи її як ключову, вирішальну країну в Євразії, державу, яка мала чудові можливості перед собою і все залежало лише

³² Є. Камінський, *На терезах...*, с. 15.

від її власного вибору напрямів зовнішньої політики, характеру економічних реформ і типу політичних установ. За словами Медіша, Б. Клінтон був переконаний у необхідності активної підтримки реформ в Україні, а Буш-молодший несправедливо звинувачував його в надмірній орієнтації на Росію. Однак, чинний президент, за переконанням Медіша, зробив саме те, в чому звинувачував свого попередника: Дж. Буш-мол. почав проводити досить несподівану політику щодо України. Після перемоги він парадоксально почав проводити „росієцентристську” політику. І, насправді, акцент Білого дому щодо України та деяких інших державах регіону було знижено³³.

Однією з причин певної невдачі української дипломатії у справі налагодження реальних партнерських взаємин стала стратегічна невизначеність держави й відсутність чіткого бачення інституційних механізмів євроатлантичної інтеграції³⁴.

Після подій 11 вересня 2001 р. з'явився новий пункт зацікавленості офіційного Вашингтона у відносинах з Україною, котрий полягав в залученні Києва до очолюваних США військових антитерористичних коаліцій. Так, в Україні з'явився реальний, хоч і незначний важіль впливу на американську зовнішню політику. Однак, при цьому не було сенсу піддаватися ілюзіям щодо можливості чинити тиск на уряд Сполучених Штатів Америки, так як подібна лінія виглядала зовсім непродуктивною.

Більше того, різкі зміни міжнародної ситуації, зокрема війна в Іраку, не сприяли розбудові стратегічного партнерства. За словами экс-заступника міністра закордонних справ України В. Єльченка, війна в Іраку відвернула американську адміністрацію від взаємин з Україною, які почали набувати „безсистемного, ситуативного характеру, без усвідомлення їхніх довготривалих наслідків”³⁵.

Існувала також взаємозалежність між українсько-американськими відносинами і процесом євроатлантичної інтеграції. Збільшення рівня взаємодії зі США означало б підвищення шансів вступу до НАТО, а можливо і ЄС, хоча й досвід розширення обох інституцій не завжди це підтверджував. Вступ до європейських інституцій виглядав практично неможливим без згоди Вашингтона, який намагався зробити відповідну країну своїм союзником й агентом впливу в конкурентній структурі.

Однак, у контексті еволюції чинної системи міжнародних відносин вказана взаємозалежність простежувалася не завжди. Сполучені Штати провадили свою власну гру на пострадянському просторі, не координуючи її з союзниками по НАТО. У короткотерміновій перспективі цілком можливим міг бути

³³ <http://www.proua.com/news/2004/04/29/130035.html>.

³⁴ *Ibidem*, с. 23.

³⁵ *Ibidem*, с. 23.

вступ України до слабко організованих коаліцій без особливих наслідків для євроатлантичної інтеграції. Однак, коли йшлося про євроінтеграцію України, США навряд чи уникали обговорення та узгодження цього питання із союзниками по Північноатлантичному альянсу.

Наприкінці 2004 р. з'явилися реальні передумови кардинального поліпшення відносин між Україною і Сполученими Штатами, пов'язані зі зміною вищого українського керівництва. Це також могло виявитися у лобюванні американською адміністрацією членства України в НАТО. Проте, зі свого боку, вона повинна була б продовжити активну участь у військових операціях під егідою США.

Отже, увага президентської адміністрації Дж. Буша-мол. до України означала, що вона, як і раніше, перебувала в полі зору національних інтересів США. Прогресивні сили по обидві сторони океану багато в чому сходилися тоді у плані бачення перспектив України. Розходилися вони в оцінці тодішнього стану справ у двосторонніх міждержавних відносинах. Не викликало сумніву, що майбутнє України в значній мірі залежало від її відносин зі Сполученими Штатами.

Andrij Goruk

Miejsce i rola Ukrainy w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych (początek lat 90.– pierwsze lata XXI w.)

Największym wydarzeniem historycznym schyłku XX w. był upadek Imperium Radzieckiego i powstanie na jego gruzach szeregu niepodległych państw, w tym Ukrainy. Załamanie się układu bipolarnego powołało do życia epokę geopolitycznej niestabilności, w tym ryzyko wybuchu konfliktów regionalnych i/lub lokalnych. Przed Ukrainą, jak i pozostałymi byłymi republikami radzieckimi, niezależnie od szeregu problemów wewnętrznych, konieczność wyboru celów geostrategicznych. Po upadku Związku Radzieckiego i załamaniu się porządku „zimnowojennego” Stany Zjednoczone zbliżyły się do statusu samodzielnego supermocarstwa. Problematyka stosunków ukraińsko-amerykańskich wykracza znacznie poza ramy relacji dwustronnych, dotyka interesów pozostałych europejskich państw i narodów. Stosunki ukraińsko-amerykańskie od początku lat 90. do pierwszych lat XXI w. przechodziły przez szereg faz. W trakcie ich rozwoju mieliśmy do czynienia tak z okresem konwergencji, kiedy to toczyły się poważne dyskusje na temat ustanowienia partnerstwa strategicznego w relacjach USA – Ukraina, jak i okresem politycznej wrogości, kiedy Waszyngton rozważał prawdopodobieństwo wprowadzenia sankcji przeciwko Kijowowi.

Andrij Goruk

Ukraine in The United States of America foreign policy (early 1990s–early 2000s)

The most significant historical events of the late twentieth century was the collapse of the great communist empire – the Soviet Union – and the formation of new independent states, including Ukraine. This led to the fact that the geopolitical situation characterized by uncertainty, which in itself harbored a high risk of instability, and the potential of not only regional/local conflicts, but conflict on a global scale. Given this, Ukraine, as well as other former Soviet republics, along with numerous internal problems faced another – to determine their geo-strategic targets in the new world order. However, after the defeat of the USSR in the „Cold War” the United States is actually closer to the sole superpower. The decline/collapse of the Soviet Union brought the final step in the rapid rise of the United States – the main and most powerful state in the Western Hemisphere – that turned into a single and, indeed, the first truly global power. The problem of the Ukrainian-American relations goes far beyond the relationship of only two states. Touching the fate of other peoples and nations, especially the European region, each time she is becoming more distinct global dimension. In this context, the objective score achieved level of international cooperation between Ukraine and the United States allows new geopolitical accents dotting the world, to confirm and establish the fact of a significant change in the geopolitical and geo-strategic position of both countries, their place in the current world order. Ukrainian-American bilateral relations during early 1990s–early 2000s passed through both stages of convergence, when they discussed the possible strategic partnership the U.S. and Ukraine, as well as through political periods when hostility reached such a level that in Washington discussed the possibility of imposing sanctions against Ukraine.